

Hanna Kruk

Akademia Morska w Gdyni

KONKURENCYJNOŚĆ REGIONÓW W ŚWIELE ZAŁOŻEŃ POLITYKI REGIONALNEJ POLSKI

Streszczenie: Działanie na rzecz poprawy konkurencyjności regionów jest jednym z istotnych elementów współczesnej gospodarki. Jednak może wystąpić pewna rozbieżność między determinantami konkurencyjności wymienianymi przez badaczy w publikacjach naukowych a obszarami, które są uznawane przez władze regionalne za kluczowe. W artykule przedstawiono wybrane dokumenty krajowe dotyczące konkurencyjności regionów (poruszające te kwestie w ujęciu bezpośrednim lub pośrednio – poprzez wsparcie konkurencyjności na poziomie mikroekonomicznym). Przedstawiono także wnioski wynikające z próby syntezy czynników konkurencyjności omawianych w strategiach rozwoju województw.

Słowa kluczowe: konkurencyjność regionów, strategie rozwoju województw.

1. Wstęp

W strategiach rozwoju przedsiębiorstw, regionów i państw jest widoczne powszechne dążenie do wzrostu konkurencyjności. Takie założenie zawiera m.in. Strategia Lizbońska z 2000 r., Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla spójności na lata 2007-2013 (SWW), Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) oraz Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015 (SRK). Wdrażane są programy wspierające rozwój innowacyjności i konkurencyjność. Założenia dotyczące zwiększenia konkurencyjności są także zawarte w politykach sektorowych i strategiach rozwoju poszczególnych regionów¹.

2. Konkurencyjność regionów

Konkurencyjność regionów jest pojęciem stosunkowo nowym, ale już wielokrotnie definiowanym. W definicjach pojawiają się odniesienia do: poziomu uzyskiwanych

¹ W artykule przyjęto tożsamość pojęć „województwo” i „region”.

w regionie dochodów, zatrudnienia, adaptacyjności regionu, jego atrakcyjności, produktywności, atutów regionu i jego siły eksportowej czy zdolności regionu do absorpcji podmiotów gospodarczych, kapitału, nowych technologii itp.². Przyjmuje się, że jest to pewna właściwość regionów, określająca ich zdolność do wykorzystania czynników zlokalizowanych w regionie (ale również do odpowiedniego ich kreowania lub przyciągania ich z zewnątrz) w sposób, który umożliwi poprawę warunków życia mieszkańcom oraz umożliwi ciągły, trwały rozwój tych regionów. Władze powinny dbać nie tylko o racjonalne, optymalne i harmonijne wykorzystanie zasobów, ale także o ich ciągły rozwój (jak też o kreowanie lub przyciąganie z zewnątrz nowych, do tej pory nieistniejących w regionie czynników). Można przyjąć, że jest to podstawowy warunek trwałości rozwoju społeczno-gospodarczego.

Tak szeroka interpretacja konkurencyjności regionów wiąże się z wieloma czynnikami, które determinują tę właściwość. W różnych systemach klasyfikacji wymieniane są różnorodne uwarunkowania. Do najczęściej wskazywanych zalicza się³:

1) środowisko przyrodnicze (położenie geograficzne, klimat, ukształtowanie terenu, zasoby naturalne, obszary i obiekty chronione, przestrzeń pod zabudowę),

2) potencjał ludzki i kapitał społeczny (szeroko rozumiane zasoby ludzkie, poziom zatrudnienia, bezrobocie, profil i poziom wykształcenia, przyjęty system wartości),

3) innowacyjność (często rozpatrywana razem z poprzednim punktem) utożsamiana z działalnością badawczo-rozwojową i postępem technologicznym,

4) potencjał przedsiębiorczości (liczba MŚP w regionie, ich gęstość, klastry, zdolność pozyskiwania środków finansowych, struktura branżowa działalności gospodarczej),

5) infrastruktura podstawowa (szlaki komunikacyjne, tzw. techniczne uzbrojenie terenu), społeczna (szkolnictwo, służba zdrowia, urzędy – w tym jakość oraz dostępność świadczonych usług, budownictwo mieszkaniowe, instytucje i obiekty

² Por.: I. Pietrzyk, *Konkurencyjność regionów w ujęciu Komisji Europejskiej*, [w:] *Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów*, red. M. Klamut, L. Cybulski, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2000, s. 20-21; B. Winiarski, *Konkurencyjność: Kryterium wyboru czy kierunek strategii i cel pośredni polityki regionalnej?*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999, s. 9, 13; W.M. Gaczek, Z. Rykiel, *Konkurencyjność regionów a regionalizm ekonomiczny*, [w:] *Polityka regionalna i jej rola...*, s. 51-52; A. Klasik, *Strategie konkurencyjne polskich regionów*, [w:] *Nowe kierunki badawcze w regionalistyce. Nowe doświadczenia polityki regionalnej*, red. R. Domański, KPZK PAN, Biuletyn, z. 204/2003, s. 63; H. Godlewska, *Lokalizacja działalności gospodarczej*, Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych, Warszawa 2001, s. 27.

³ W.M. Gaczek, Z. Rykiel, wyd. cyt., s. 51; J. Gogolewska, *Infrastruktura społeczna jako czynnik podniesienia konkurencyjności regionów na przykładzie Polski i niektórych państw UE*, [w:] *Konkurencyjność regionów...*, s. 181-183; I. Pietrzyk, wyd. cyt., s. 23; E. Wysocka, *Podnoszenie efektywności funkcjonowania struktur terytorialnych*, [w:] *Polityka regionalna i jej rola...*, s. 71-72; H. Godlewska, M. Typa, *Przestrzenne uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw*, Monografie i Opracowania nr 471, SGH w Warszawie – OW, Warszawa 2002, s. 43, 55-64.

kultury), otoczenie biznesu oraz sprawność działania administracji publicznej i instytucji otoczenia biznesu.

Większość autorów skupia uwagę tylko na czynnikach endogenicznych, jako najbardziej istotnych dla rozwoju regionalnego i zwiększania konkurencyjności, pomijając egzogeniczne. Do tych ostatnich zalicza się: procesy globalizacji, uwarunkowania historyczne i polityczne (w tym lokalizację regionu) oraz dostępność komunikacyjną⁴.

Zgodnie z założeniami strategii lizbońskiej kraje Unii Europejskiej (UE) powinny dążyć do zwiększania swego potencjału konkurencyjnego – zarówno na poziomie mikro-, mezo-, jak i makroekonomicznym.

3. Odniesienia do konkurencyjności regionów w wybranych dokumentach na poziomie krajowym

Na poziomie krajowym jest wiele opracowań odwołujących się do konkurencyjności zarówno całego państwa, jak i poszczególnych regionów. Do podstawowych można zaliczyć: Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013, Strategię Rozwoju Kraju 2007-2015, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 oraz Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego na lata 2010-2020.

W Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 za główny cel uznano „podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin”. Ma on zostać osiągnięty poprzez „szybki, trwały rozwój gospodarczy w perspektywie długookresowej, oparty na rozwoju kapitału ludzkiego, zwiększaniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki i regionów, w tym na inwestycjach w sferze badań i rozwoju, oraz na uzyskaniu stabilnych warunków ekonomiczno-społecznych i środowiskowych zapewniających europejski poziom i jakość życia obywateli i rodzin w kraju i wspólnotach lokalnych”⁵. Do działań priorytetowych zaliczono:

- poprawę konkurencyjności i innowacyjności gospodarki (m.in. poprzez stabilizację gospodarki na poziomie makroekonomicznym, wspieranie przedsiębiorczości, w tym rozwój instytucji otoczenia biznesu i tworzenie grup producenckich, poprawę dostępności do zewnętrznych źródeł finansowania, zwiększenie nakładów na prace badawczo-rozwojowe oraz na innowacje czy restrukturyzację gospodarki);
- poprawę stanu infrastruktury (transportowej, mieszkaniowej, teleinformatycznej, energetycznej, ochrony środowiska, oświaty, ochrony zdrowia i socjalnej, kultury itp.);

⁴ T. Parteka, *Planowanie strategiczne w równoważeniu struktur regionalnych*, Studia Komitetu Przemysłowego Zagospodarowania Kraju PAN, t. CVIII, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 157-169.

⁵ *Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015*, s. 24, za: www.mrr.gov.pl, 15.02.2011.

- wzrost zatrudnienia (poprzez tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości, mobilność pracowników, wspieranie elastycznych form zatrudnienia, wyrównywanie szans na rynku pracy, dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy itd.);
- tworzenie wspólnoty społecznej i zapewnienie jej bezpieczeństwa (sprawne funkcjonowanie administracji, przeciwdziałanie korupcji, wsparcie dla wspólnot lokalnych czy politykę prorodziną, zapewnienie bezpieczeństwa itp.);
- rozwój terenów wiejskich (poprzez wspieranie pozarolniczych form działalności, wzrost konkurencyjności gospodarstw wiejskich, zwiększenie dostępności do infrastruktury społecznej i technicznej);
- rozwój regionalny i zwiększenie spójności terytorialnej (wzrost konkurencyjności, wyrównywanie szans regionów opóźnionych w rozwoju).

Można założyć, że ten ostatni cel będzie trudny do osiągnięcia ze względu na sposób, w jaki go sformułowano: polityka regionalna Polski ma prowadzić z jednej strony do wzrostu konkurencyjności wszystkich regionów, zwiększania stopnia spójności terytorialnej i społeczno-gospodarczej, a jednocześnie ma spowodować wyrównywanie szans rozwojowych województw opóźnionych w rozwoju⁶.

W Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia 2007-2013 (NSRO) z poprawą konkurencyjności wiążą się następujące cele: cel 3 – Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski, cel 4 – Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług oraz cel 5 – Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Zwrócono uwagę na fakt, że potencjał konkurencyjny zależy również od kapitału ludzkiego czy poziomu przedsiębiorczości. Zaznaczono, że konieczna (dla wzrostu konkurencyjności) jest rozbudowa infrastruktury transportowej i transportu publicznego, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, wsparcie innowacyjności (głównie w sektorze MŚP), instytucji otoczenia biznesu, współpracy ośrodków naukowych z przedsiębiorstwami oraz informatyzacji, nowe inwestycje w przemysł, pobudzanie przedsiębiorczości, wykorzystanie ośrodków miejskich jako centrów innowacji (tutaj za istotne uznano lepsze wykorzystanie ich potencjału endogenicznego) przy jednoczesnym wzmocnieniu ich relacji z pozostałymi obszarami (tworzenie sieci transportowej), przyspieszenie rozwoju regionów opóźnionych gospodarczo (województw wschodniej Polski), przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych oraz wspomaganie współpracy terytorialnej. Z tymi celami dotyczącymi konkurencyjności zostały powiązane także inne, odnoszące się do poprawy kapitału ludzkiego i spójności społecznej⁷.

⁶ Tamże, s. 35-59.

⁷ Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Narodowa Strategia Spójności, s. 43, 48, 52-75, za: www.mrr.gov.pl, 15.02.2011.

W wypadku Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie (KSRR) przyjęto trzy kluczowe cele w zakresie polityki regionalnej: wspieranie zwiększania konkurencyjności regionów, działania na rzecz spójności terytorialnej w połączeniu z przeciwdziałaniem marginalizacji oraz tworzenie warunków dla działań na rzecz ukierunkowanego regionalnie rozwoju społeczno-gospodarczego. Powstała więc triada: konkurencyjność–spójność– sprawność. Założono przy tym, że polityka regionalna będzie ukierunkowana na wykorzystanie czynników endogenicznych województw, a działania będą prowadzone m.in. na rzecz wspierania konkurencyjności. Zwrócono także uwagę, że zmieniło się podejście do konkurencyjności: jest ona ujmowana jako strategiczny kierunek rozwoju. W związku z powyższym są wybierane kluczowe czynniki i kierunki działań⁸. Cel strategiczny polityki rozwojowej Polski w KSRR został sformułowany jako „efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”⁹. Natomiast w odniesieniu do pierwszego celu polityki regionalnej (wzrost konkurencyjności regionów) przyjęto następujące założenia¹⁰:

1) optymalizację wykorzystania potencjału ośrodków i regionów, które mają największe zdolności do kreowania wzrostu gospodarczego (aglomeracje);

2) tworzenie mechanizmów, których zadaniem będzie wsparcie rozprzestrzeniania się procesów zachodzących w biegunach wzrostu (m.in. poprzez wzrost dostępności komunikacyjnej czy wsparcie ośrodków o znaczeniu subregionalnym);

3) wykorzystanie potencjału endogenicznego pozostałych części kraju (poprzez zwiększanie potencjału gospodarczego obszarów wiejskich i specjalizację).

Co więcej, planuje się również działania na poziomie województw (tzw. wsparcie horyzontalne) na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, innowacyjności, rozwoju instytucji otoczenia biznesu, poprawy atrakcyjności inwestycyjnej regionów, a także takich dziedzin, jak turystyka, energetyka (dywersyfikacja źródeł energii), wykorzystanie zasobów i walorów przyrodniczych oraz dziedzictwa kulturowego¹¹.

Natomiast w Projekcie Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 (NPR) przyjęto triadę wzrost–konkurencyjność–spójność. Państwo ma wzmacniać tendencje rozwojowe tak, aby zwiększać konkurencyjność i spójność. Powinny zostać podjęte działania na poziomie regionalnym, których celem jest zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju poszczególnych województw, jednak w sposób, który nie będzie wpływał niekorzystnie na pozycję regionów najsilniejszych. W dokumencie opisano także czynniki ograniczające konkurencyjność, wymieniając wśród nich

⁸ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r., s. 5-8, 15, za: www.mrr.gov.pl, 12.02.2011.

⁹ Tamże, s. 86.

¹⁰ Tamże, s. 89, 93.

¹¹ Tamże, s. 90.

stan infrastruktury transportowej (drogi, koleje, sieci przesyłowe), słabo rozwiniętą infrastrukturę techniczną na obszarach wiejskich, bezrobocie strukturalne oraz niektóre aspekty działalności administracji publicznej. Wśród celów strategicznych wymienia się „wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia”, a wśród działań służących realizacji priorytetów – „wspieranie otwartej i konkurencyjnej gospodarki”¹². Poprawa konkurencyjności jest także łączona z działaniami na rzecz rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, rozbudową sieci transportowych czy rozwojem ośrodków metropolitalnych (dyfuzja innowacji)¹³.

Można więc przyjąć, że we wszystkich omawianych dokumentach są akcentowane te same lub podobne zagadnienia, a poprawa konkurencyjności jest zaliczana do priorytetów. Do wymienionych opracowań odwołują się autorzy strategii rozwoju poszczególnych województw.

4. Konkurencyjność regionów w dokumentach strategicznych województw

Aby określić, które czynniki zostały uznane za istotne dla zwiększania konkurencyjności poszczególnych województw, dokonano analizy ich strategii rozwoju, a także (w niektórych wypadkach) planów zagospodarowania przestrzennego oraz regionalnych strategii innowacji.

Zwiększenie konkurencyjności regionów jest jednym z priorytetowych celów strategii rozwoju poszczególnych województw – często formułuje się ogólny cel strategiczny prowadzonej polityki gospodarczej w następującej formie: „wzrost konkurencyjności, innowacyjności, podniesienie dochodów i poprawa warunków życia”. W niektórych dokumentach przykładą się również dużą wagę do rozwoju szeroko pojmowanego, aktywnego i wykształconego społeczeństwa¹⁴. Generalnie wśród priorytetów i głównych obszarów działań w strategiach rozwoju polskich województw najczęściej są wymieniane¹⁵: konkurencyjna gospodarka, rozwój zasobów ludzkich (zwłaszcza poprawa poziomu wykształcenia oraz dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku), spójność terytorialna, rozbudowa infrastruktury oraz współpraca regionów na poziomie krajowym i międzynarodowym. Wśród nieco rzadziej wymienianych są: rozwój funkcji metropolitalnych (w województwach, w których są aglomeracje), rozwój przedsiębiorczości, wzrost konkurencyjności rolnictwa (m.in. na bazie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich),

¹² Ma to nastąpić poprzez wspieranie reguł konkurencji, wzmocnienie mechanizmów rynkowych (m.in. poprzez liberalizację rynków sieciowych) oraz wsparcie restrukturyzacji i prywatyzacji.

¹³ *Projekt Narodowego Planu Rozwoju 2007-2013*, s. 3, 13-27, 30, 44-66, 81-82, za: www.funduszestrukturalne.gov.pl, 07.03.2011.

¹⁴ W strategiach można znaleźć liczne odniesienia do budowy „społeczeństwa wiedzy”, „społeczeństwa informacyjnego” czy „społeczeństwa obywatelskiego”.

¹⁵ W różnym układzie, w zależności od przyjętych założeń strategii dla poszczególnych województw.

rozwój turystyki, walka z wykluczeniem społecznym, bezpieczeństwo, racjonalne wykorzystanie i ochrona środowiska przyrodniczego, wzmacnianie potencjału instytucjonalnego, eksport. Jako ważne elementy dla budowy potencjału konkurencyjnego wymienia się również przedsiębiorczość i działania na rzecz rozwoju otoczenia okołobiznesowego, współpracę i wymianę handlową z zagranicą; podkreśla się także (jako pozytywny element) lokalizację w regionie koncernów ponadnarodowych i dokonywane przez nie inwestycje czy możliwość współpracy podmiotów lokalnych z przedsiębiorstwami działającymi na rynku globalnym.

Można zauważyć, że w strategiach podkreśla się konieczność odpowiedniego kształtowania, rozwoju i wykorzystania czynników wewnętrznych (endogenicznych) dla zwiększania konkurencyjności¹⁶, natomiast w strategiach poszczególnych województw często akcentuje się odmienne uwarunkowania, chociaż są elementy wspólne dla wszystkich strategii, uznane za kluczowe dla konkurencyjności regionalnej (np.: innowacje, rozwój sektora MŚP, infrastruktura techniczna, inwestycje, otoczenie biznesowe, restrukturyzacja gospodarki). Zawsze jednak relacja między branżą gospodarki a konkurencyjnością jest silnie podkreślana w dokumentach, w wypadku gdy dana branża ma znaczący wpływ dla rozwoju gospodarczego województwa. Przykładowo taka relacja jest widoczna w regionach z relatywnie dużym udziałem rolnictwa – nacisk kładzie się na modernizację gospodarstw i zakładów przetwórstwa spożywczego, zmiany struktury obszarowej (wielkości gospodarstw – ich nadmierne rozdrobnienie), rozwój alternatywnych form działalności na obszarach wiejskich, czasem współpracę gospodarstw (grupy producenckie) i/lub na produkcję żywności wysokiej jakości, w tym certyfikowanej. Autorzy strategii niektórych województw opisują ponadto niekorzystną strukturę gospodarki (np. relację między przemysłem a rolnictwem) lub strukturę przemysłu (np. gdy dominują zakłady przemysłu ciężkiego). Ważna dla rozwoju społeczno-gospodarczego części regionów jest również branża turystyczna. Jej rozwój (oraz potencjał całych regionów) łączy się z efektywnym wykorzystaniem zasobów i walorów przyrodniczych oraz dziedzictwem kulturowym. Dla zwiększania potencjału województw w tym zakresie ważna jest rozbudowa bazy turystyczno-rekreacyjnej oraz dostępność komunikacyjna. Niedostatki w tej ostatniej są często łączone z niską atrakcyjnością lokalizacyjną województw dla inwestorów¹⁷. W strategiach podkreślano konieczność budowania spójnej wewnętrznej struktury terytorialnej i ładu przestrzennego, a nawet spójność z przestrzenią europejską. W województwach, w których znajdu-

¹⁶ Często podkreśla się rolę zasobów specyficznych dla danego województwa, np. w woj. warmińsko-mazurskim i lubuskim za istotne dla konkurencyjności regionu uznano rozwijanie produkcji (i promocję) żywności wysokiej jakości.

¹⁷ Na przykład w wypadku województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego przyjęto, że niskie zainteresowanie ze strony inwestorów krajowych i zagranicznych jest skutkiem ich lokalizacji oraz słabej dostępności komunikacyjnej.

ją się aglomeracje¹⁸, zwraca się uwagę na ich pozytywny wpływ na zwiększanie konkurencyjności, ale jednocześnie na różnice między poziomem rozwoju aglomeracji i terenów bezpośrednio z nią sąsiadujących a resztą regionu.

W prawie wszystkich strategiach poruszana jest kwestia niekorzystnych zmian demograficznych, rozwarstwienia społecznego, migracji mieszkańców oraz relatywnie wysokiego bezrobocia wśród osób młodych. Rzadko jednak akcentuje się relację między poziomem bezpieczeństwa socjalnego i jakością życia mieszkańców a konkurencyjnością regionu¹⁹. W kilku strategiach rozwoju w analizie SWOT zwrócono uwagę na niedostateczny poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (i aktywności społecznej) oraz konieczność jego poprawy dla zwiększania konkurencyjności. W wielu dokumentach podkreśla się także (jako czynnik konkurencyjności) budowę społeczeństwa informacyjnego. Należy jednak zaznaczyć, że tylko w części strategii rozwoju województw przedstawiono bezpośrednią relację między zróżnicowaniem kierunków kształcenia, obecnym poziomem i możliwością rozwoju edukacji (w tym dostępnością do niej) a poziomem konkurencyjności. Autorzy analizowanych dokumentów uznają za bardzo ważną konieczność dostosowania systemu edukacji do potrzeb rynku pracy – takie działania utrudnia jednak fakt, że w Polsce w zasadzie nie ma instytucji, która prognozowałaby potrzeby pracodawców w długim czasie.

Trzeba ponadto zauważyć, że tylko sporadycznie jest akcentowana relacja między konkurencyjnością a poziomem życia, mimo że w wypadku województw podlaskiego i małopolskiego jednym z zastosowanych mierników konkurencyjności jest PKB lub PKB *per capita*.

Za ważne elementy dla zwiększania konkurencyjności regionów uznano potencjał przedsiębiorczości i innowacyjność. Ta ostatnia jest najczęściej odnoszona do rozwoju sektora MŚP, ośrodków naukowo-badawczych, instytucji otoczenia biznesu, rozwoju wybranych branż gospodarki. W omawianych strategiach zwraca się szczególną uwagę na bezpośrednią zależność między innowacyjnością a konkurencyjnością. Warto również zauważyć, że na ogół województwa, które same uważają się za opóźnione w rozwoju w stosunku do innych, silnie akcentują zależność między innowacyjnością i konkurencyjnością²⁰. W siedmiu strategiach ich autorzy zwracają uwagę na konieczność nawiązania bliższej współpracy między ośrodkami naukowo-badawczymi a przedsiębiorstwami, głównie z sektora MŚP. Warto jednak odnotować, że stosunkowo rzadko podkreśla się wpływ klastrów i powiązań sieciowych (tworzenie i wspieranie rozwoju na poziomie regionalnym i ponadregionalnym) na konkurencyjność regionu.

¹⁸ Na przykład województwa: mazowieckie, pomorskie, śląskie, wielkopolskie.

¹⁹ Taka relacja została ujęta w wypadku strategii trzech województw: kujawsko-pomorskiego, łódzkiego i warmińsko-mazurskiego.

²⁰ Por. strategie rozwoju województw: lubuskiego, opolskiego, podlaskiego czy świętokrzyskiego.

W połowie analizowanych strategii pojawia się interesująca relacja: działania na rzecz ochrony środowiska (minimalizacja negatywnego oddziaływania na środowisko) są łączone z jednoczesną poprawą konkurencyjności i/lub innowacyjności, mimo że w literaturze przedmiotu nie ma jednoznacznego potwierdzenia takiej tezy, a niektórzy autorzy uważają wręcz, że rozwój zrównoważony (oraz łączona z nim ekologizacja gospodarki) wykluczają wzrost konkurencyjności i odwrotnie.

Inne kwestie pojawiają się raczej incydentalnie. Przykładowo tylko w kilku wypadkach²¹ zwraca się uwagę na budowanie wizerunku regionu jako czynnik konkurencyjności. W strategii woj. warmińsko-mazurskiego jako jedynej postulowano konieczność budowy systemu usług dla starzejącego się społeczeństwa jako element budowy konkurencyjności regionu²². Również stosunkowo rzadko podnieszono problematykę doskonalenia administracji publicznej w odniesieniu do wzrostu konkurencyjności gospodarki regionu²³. Tylko w kilku strategiach zaakcentowano konieczność zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego²⁴, chociaż w kilku innych opisano kwestię modernizacji i rozbudowy sieci energetycznych.

Mimo że autorzy strategii koncentrują się głównie na wewnętrznych uwarunkowaniach konkurencyjności i rozwoju społeczno-gospodarczego województw, opisują również czynniki zewnętrzne, ograniczające konkurencyjność (np. niespójności w systemie prawnym, brak rozbudowy instytucji otoczenia biznesu, niska sprawność administracji publicznej, zależność gospodarki polskiej od światowych rynków, rosnące koszty pracy). Trzeba także podkreślić, że z jednej strony w strategiach rozwoju województw podnoszona jest kwestia konieczności współpracy międzyregionalnej i/lub transgranicznej, z drugiej – województwa słabiej rozwinięte postrzegają wzrost konkurencyjności sąsiednich regionów (krajowych i zagranicznych) jako zagrożenie dla siebie²⁵.

5. Zakończenie

Odniesienia do wzrostu konkurencyjności na poziomie regionów są obecne w licznych dokumentach krajowych i na poziomie województw. W wypadku tych pierwszych sformułowane cele są dość ogólne, chociaż w różnych dokumentach poruszane są te same lub podobne kwestie. Konstatując, można stwierdzić, że najczęściej konkurencyjność jest łączona z infrastrukturą, innowacjami, przedsiębiorczością, wsparciem aglomeracji oraz procesów dyfuzji wiedzy. Raczej rzadko ukazy-

²¹ Województwa: łódzkie, mazowieckie, opolskie i śląskie.

²² W niektórych strategiach innych województw odwoływano się do konieczności poprawy działalności służby ochrony zdrowia i/lub świadczenia usług uzdrowiskowych (ta ostatnia kwestia pojawiła się w odniesieniu do rozwoju turystyki).

²³ Por. strategie rozwoju województw: małopolskiego, warmińsko-mazurskiego czy wielkopolskiego.

²⁴ Województwa: dolnośląskie, łódzkie i warmińsko-mazurskie.

²⁵ Takie obawy wyrażono w strategiach rozwoju województw podlaskiego i zachodniopomorskiego.

wana jest relacja między konkurencyjnością a kapitałem ludzkim i społecznym oraz kwestiami środowiskowymi (wykorzystanie zasobów i ochrona najcenniejszych elementów).

Na poziomie województw konkurencyjność regionów jest najczęściej utożsamiana z rozwojem sektora MŚP, infrastrukturą podstawową (zwłaszcza komunikacyjną), innowacyjnością, poprawą struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu, ukierunkowaniem rozwoju rolnictwa i terenów wiejskich lub wybranych, innych branż gospodarki (zależnie od województwa) czy atrakcyjnością inwestycyjną województw. Rzadziej wymieniane są inne czynniki (np. turystyka, rozwój eksportu). Należy jednak zauważyć, że koncentracja działań tylko na pewnych obszarach, a pomijanie innych, równie istotnych dla wzrostu konkurencyjności w pewnych województwach może doprowadzić do braku realizacji zamierzonego celu. Przykładowo w niektórych województwach pomija się lub marginalizuje wpływ kapitału ludzkiego i społecznego²⁶ na konkurencyjność²⁷. Można się tylko zastanawiać, czy taka postawa jest słuszna.

Literatura

- Gaczek W.M., Rykiel Z., *Konkurencyjność regionów a regionalizm ekonomiczny*, [w:] *Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów*, red. M. Klamut, L. Cybulski, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2000.
- Godlewska H., *Lokalizacja działalności gospodarczej*, Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych, Warszawa 2001.
- Godlewska H., Typa M., *Przestrzenne uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw*, Monografie i Opracowania nr 471, SGH w Warszawie – OW, Warszawa 2002.
- Gogolewska J., *Infrastruktura społeczna jako czynnik podniesienia konkurencyjności regionów na przykładzie Polski i niektórych państw UE*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999.
- Klasik A., *Strategie konkurencyjne polskich regionów*, [w:] *Nowe kierunki badawcze w regionalistyce. Nowe doświadczenia polityki regionalnej*, red. R. Domański, KPZK PAN, Biuletyn, z. 204/2003.
- Parteka T., *Planowanie strategiczne w równoważeniu struktur regionalnych*, Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, t. CVIII, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Pietrzyk I., *Konkurencyjność regionów w ujęciu Komisji Europejskiej*, [w:] *Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów*, red. M. Klamut, L. Cybulski, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2000.

²⁶ Zwłaszcza kapitał społeczny jest permanentnie pomijany, w niektórych strategiach pojęcie to jest również błędnie stosowane (z kontekstu wynika, że autorom chodziło o kapitał ludzki, a nie społeczny).

²⁷ Chociaż są wyjątki – w strategii województw podlaskiego i świętokrzyskiego jako jedną z przyczyn małego zainteresowania inwestorów regionem wymienia się właśnie mało konkurencyjny, o niskim poziomie kwalifikacji kapitał ludzki. Generalnie jednak tak, jak te kwestie nie są łączone z konkurencyjnością na poziomie dokumentów krajowych, tak też relacja ta nie jest uwzględniana lub akcentowana na poziomie województw.

- Winiarski B., *Konkurencyjność: Kryterium wyboru czy kierunek strategii i cel pośredni polityki regionalnej?*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999.
- Wysocka E., *Podnoszenie efektywności funkcjonowania struktur terytorialnych*, [w:] *Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów*, red. M. Klamut, L. Cybulski, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2000.
- Dokumenty strategiczne na poziomie krajowym: Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Narodowa Strategia Spójności, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie, Projekt Narodowego Planu Rozwoju 2007-2013.
- Dokumenty strategiczne na poziomie województw: *Strategia rozwoju woj. dolnośląskiego do 2020 roku*, *Strategia rozwoju woj. kujawsko-pomorskiego na lata 2007-2020*, *Strategia rozwoju woj. łódzkiego na lata 2007-2020*, *Strategia rozwoju woj. lubelskiego na lata 2006-2020*, *Strategia rozwoju woj. lubuskiego*, *Strategia rozwoju woj. małopolskiego na lata 2007-2013 „Małopolska 2015”*, *Strategia rozwoju woj. mazowieckiego do roku 2020*, *Strategia rozwoju woj. opolskiego*, *Strategia rozwoju woj. podkarpackiego na lata 2007-2020*, *Strategia rozwoju woj. podlaskiego do roku 2020*, *Strategia rozwoju woj. pomorskiego*, *Strategia rozwoju woj. śląskiego „Śląskie 2020”*, *Strategia rozwoju woj. świętokrzyskiego do roku 2020*, *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego woj. warmińsko-mazurskiego do roku 2020*, *Strategia rozwoju woj. wielkopolskiego do roku 2020*, *Strategia rozwoju woj. zachodniopomorskiego do roku 2020*.

REGIONS' COMPETITIVENESS IN THE LIGHT OF POLISH REGIONAL POLICY PRINCIPLES

Summary: The improvement of the competitiveness is one of the most important aims of the contemporary economy. However, the divergence between theory and practice may occur. In the article some key documents are presented at the national level as well as the results of the synthesis of priorities and aims (connected with the improvement of the competitiveness) established at the regional level by voivodeships in Poland.